

KARLO BLAGUS

NOVA KOMUNIKACIJSKA TEHNOLOGIJA I SAMOUPRAVNO DRUŠTVO

UVOD

Nova komunikacijska tehnologija je termin u kojem su sadržane tehničke i tehnološke promjene u načinu djelovanja sredstava društvenog komuniciranja. Te su se promjene počele intenzivnije pojavljivati sedamdesetih godina ovog stoljeća i baš kao i ostale promjene na području tehnike i tehnologije, tako su i one našle širok odraz u društvenim odnosima.

Naime, primjenom nove tehnologije masovni će mediji bitno utjecati na uspostavljanje takvih komunikacijskih odnosa među ljudima koji će omogućiti novi tip društvenih odnosa čiji će elementi kao što su donošenje odluka, kroz samoupravljanje i opća demokratizacija društva postati osnovicom daljnjeg napretka društva.

Komunikacijska tehnologija u kojoj će glavnu riječ imati kablovska televizija, video kasete, mogućnost prijema televizijskih programa direktno sa satelita i ostale tehničke inovacije zasada još nedovoljno poznate, utvrdit će tehničku osnovicu na kojoj će se moći komunikacijski sistem jednog društva, a kasnije i cijelog čovječanstva, organizirati tako da ostvari njegove političke ideale u pravcu sveopćeg napretka i miroljubive suradnje.

Naravno, bit će trajan zadatak progresivnih političkih snaga, kako pojedinih zemalja, tako i čitave međunarodne zajednice, da se onemogućiti zloupotreba takvog komunikacijskog procesa kojim bi ekonomski jače zemlje ostvarile hegemoniju nad ekonomski slabijima i tako ih učinile politički ovisnima, ili kako ne bi reakcionarni režimi u pojedinim državama iskoristili široke mogućnosti nove komunikacijske tehnologije, na taj način još više obespravili svoje građane i gušili demokratske težnje naprednih grupa u vlastitoj zemlji.

Nova komunikacijska tehnologija omogućava bitno novi odnos između masovnih medija i njihove publike, tako da više neće biti govora o pasivnoj ovisnosti publike o medijima, nego će bitna tehnološka novina, a to je *dvo-smjernost* (na primjer kablovske televizije), ostvariti komunikacijsko društvo u kojem neće biti pasivne publike, nego će građani postati komunikatori.

Ta demokratizacija komunikacijskih odnosa potaknut će i razvitak političkih i drugih odnosa u društvu, i to je ono što moramo smatrati najprogressivnijim kod nove komunikacijske tehnologije.

Sama činjenica da nova komunikacijska tehnologija otvara mogućnost ostvarivanja aktivnosti svih sudionika jednog komunikacijskog sistema i time omogućava razvijanje demokratskih odnosa u jednom društvu, primorava nas da razmotrimo njen mogući odnos prema samoupravnom djelovanju našeg političkog sistema. Zato ćemo pokušati nešto više reći o pozitivnim efektima koje bi uvođenje nove komunikacijske tehnologije moglo imati na razvoj samoupravnih odnosa u našem društvu, samoupravno strukturiranje sredstava masovnog komuniciranja i njihovo djelovanje, a s posebnim naglaskom na doprinos koji bi kablovska televizija mogla ostvariti u funkcioniranju delegatskog sistema.

NOVA TELEVIZIJSKA TEHNOLOGIJA I NJENE MOGUĆNOSTI

Veoma brz tehnički napredak elektronskih sredstava komuniciranja povezan s upotrebom kompjutera donio nam je slijedeće bitne inovacije na području televizijske tehnologije:

— *Videosistemi* čija je osnovna karakteristika što pomoću takozvanih video ili televizijskih kaseti mogu konzervirati televizijski program, odnosno praviti program po želji primalaca, koji kasnije naručuju, kupuju ili posuđuju te video trake s odabranim programom.

— *Kablovska televizija* za koju je specifično to što primalac prima televizijski signal putem kabla kojim je njegov stan povezan s televizijskom stanicom, a to u tehničkom smislu znači mogućnost primanja do 60 kanala (u budućnosti i mnogo više), što je nemoguće u situaciji kada se televizijski signal prenosi zračnim putem.

— *Satelitska komunikacija* koja omogućava emitiranje i prenošenje radio i televizijskog programa putem satelita direktno do primalaca. Iako tehnički ostvariva, ta će faza biti u širokoj upotrebi mnogo kasnije, kada čovječanstvo uspješno prebrodi nacionalne i političke prepreke koje stoje na putu takozvanoj »svjetskoj televiziji«.

Čini nam se da za samo televizijsko komuniciranje, a posebno u samoupravnom društvu kakvo je naše, najdalekosežnija inovacija jeste kablovska televizija, pa će stoga u daljem tekstu više govora biti upravo o njoj.

Kablovska televizija — danas

Kablovska televizija ili kabel televizija (američki je naziv Cable Television ili CATV — kratica za Community Antenna Television) nastala je zapravo iz potrebe da televizijski program primaju i oni gledaoci koji žive u mjestima geografski nepovoljno smještenim za primanje zračnog televizijskog signala. Dakle, u onim područjima gdje zbog konfiguracije tla ili drugih

nepovoljnih okolnosti gledaoci nisu uspijevali da vide televizijski program ili su ga gledali uz veoma velike smetnje u prijemu.¹

U takvim slučajevima postavljena je zajednička antena na najvišem brdu, te je odande putem koaksijalnog kabla televizijski program prenošen u svaku pretplatničku kuću, uz prilično nisku mjesečnu naknadu.

Na taj su način bili zadovoljni i gledaoci i televizijske stanice. No s vremenom, kako su tehničke mogućnosti povećanja broja kanala u jednom kablju rasle, a budući da su televizijske stanice imale najviše tri kanala, došlo je do iskorištavanja ostalih kanala za druge potrebe koje bi mogle interesirati primaoca, kao što su na primjer izvještaji s burze, vremenski izvještaji, stalni bilteni novosti, televizijski programi udaljenih središta itd. U tom je času kabl postao konkurencija za lokalne televizijske stanice.²

Pomalo se kabl preselio iz ruralnih sredina u velike urbane sredine, gdje je također postao pogodniji za prenos televizijskog signala, s obzirom na to da su neboderi u velikim gradovima ometali dobar prijem zračnog signala. Pojavom kolor televizije upotreba kabla se još više povećala, jer je za kolor sliku potreban bolji prijem, a takav može omogućiti baš kabl. Sve u svemu, kolor televizija, bolji prijem televizijske crno-bijele slike, veliko povećanje mogućnosti biranja kanala odnosno programa, privuklo je ljude da se orijentiraju na kablovsku televiziju.

Uvođenje kablovskog sistema počelo je u SAD oko 1950. godine, a računa se da bi do kraja 1979. godine gotovo svako domaćinstvo moglo primiti televizijski program putem kabla.³

Za kablovsku se televiziju može reći, da je to takva televizija kod koje se program odnosno televizijski signal prenose od pošiljaoca do primaoca, to jest od televizijske stanice do televizijskog prijemnika u kući primaoca, putem kabla zapravo mnogokanalne žice koja je pouzdanija, omogućuje kvalitetniju sliku, te ima veći kapacitet u broju kanala od zračnih frekvencija kojima se inače služi konvencionalna televizija.

Karakteristike kabla su slijedeće:

1. Kabl može imati mnogo više kanala nego što bi to tehnološki i ekonomski bilo moguće zračnim prenosom. Naime, zračnim se putem može dobro i ekonomično emitirati program najviše na pet do šest kanala. Nasuprot tome, koaksijalni kabl već sada može prenijeti 35 TV kanala plus čitavi AM i FM opseg radio valova. Predviđa se da će 1990. godine biti moguće na sistemu od 4 kabla prilagoditi 400 kanala televizijskog signala.
2. Troškovi prenošenja putem kablovskog sistema manji su nego putem zračnog, a također je i instaliranje takvog sistema jeftinije od izgradnje odašiljača za zračnu televiziju.
3. Za razliku od zračne televizije, kablovska postiže potpunu pokrivenost područja na koje se program odašilje, dapače točno je poznata

¹ Wentworth, John W., »Broadcasting Technologies« u *Communications Technology and Social Policy*, edited by G. Gerbner, L. P. Gross i W. H. Melody, New York: John Wiley and Sons, 1973, str. 31.

² Bagdikian, Ben H., *The Information Machines*, New York: Harper and Row, 1971, str. XXIV.

³ Isto, str. 243.

grupa ljudi koja prima program putem kabela. To je veoma značajna karakteristika koja omogućava da se u slučaju potrebe pretplatnici grupiraju, na primjer po profesijama ili drugačije, pa da se tako točno određenim i unaprijed poznatim grupama šalje program pripremljen posebno za njih. Ta zapravo tehnička pojedinost dobiva bitan i puni smisao kada se komuniciranje promatra kao društveni proces, o čemu će biti riječi kasnije.

4. Putem kabela signal se može prenijeti u oba pravca tj. on može ići od pošiljaoca ka primaocu i obrnuto od primaoca ka pošiljaocu. To je tehnička mogućnost kabela, a da bi se ona ostvarila potrebni su dodatni aparati uz televizijski prijemnik. Ova je značajka kabela revolucionarna za društvenu komunikaciju. Naime, kabel tehnički omogućuje toliko željenu dvosmjernu komunikaciju u kojoj pošiljalac i primalac izmjenjuju uloge.

Dvije posljednje karakteristike nisu još u dovoljnoj upotrebi, ali možemo gotovo sigurno reći da zahvaljujući upravo njima, kablovska televizija ima historijsku mogućnost da potpuno izmijeni način i proces društvenog komuniciranja.

Kablovska televizija — sutra

Današnje širenje kablovske televizije naročito u SAD karakterizira to da kompanije, koje se bave proizvodnjom tehnologije a isto tako i one koje eksploatiraju tu tehnologiju, imaju izvanrednu mogućnost za ostvarivanje velikih profita.⁴ To se posebno odnosi na one koje emitiraju program putem kablovske televizije, te na tom području dolazi do sukoba između njih i konvencionalne televizijske mreže.

Također dolazi do konflikta tehnologija⁵ između kablovske televizije s jedne strane, te telefonskih kompanija i štampe s druge strane. Naime, ovi se potonji osjećaju ugroženima od kablovske televizije.

Ti su problemi specifični za američko društvo i ovdje ne bismo ulazili u njih, nego smatramo da je za nas interesantnija mogućnost primjene nove komunikacijske tehnologije u našim uvjetima.

Jedna od bitnih karakteristika današnje kablovske tehnologije sastoji se upravo u golemoj mogućnosti transmisije signala mnoštvom kanala, što čini tu tehnologiju veoma moćnom i baš zbog povećanja kapaciteta kanala ona će postajati još moćnija i značajnija.⁶

Kroz desetak godina biti će putem kablovske televizije moguće slijedeće stvari: puna dvosmjerna komunikacija, video-telefon, kućni kompjuterski terminal, bankovne i trgovačke usluge, predaja pošte, protupožarni i protuprovalnički alarmni sistemi, odgoj djece i omladine putem televizije, video i pisani materijali moći će se primati od strane najšireg kruga izvora kao na primjer knjižnica i banaka podataka, zatim bit će moguće dvosmjerno

⁴ Tate, Charles, «Community Control of Cable Television Systems» u *Talking back: Citizen Feedback and Cable Technology*, edited by Ithiel de Sola Pool, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, 1973, str. 56.

⁵ Smith, Ralph Lee, «CATV: FCC Rules and the Public Interest» u *Communications Technology and Social Policy*, edited by G. Gerbner, L. P. Gross i W. H. Melody, New York: John Wiley and Sons, 1973, str. 124.

⁶ Isto kao pod 4, str. 56.

komuniciranje s ostalim vlasnicima televizijskih prijemnika uključenih u takav sistem, bilo pojedinačno bilo grupno (dakle, neka vrsta interpersonalne komunikacije, ali posredovane televizijom, kao što imamo danas putem telefona), pa video pošta i pošta pomoću faksimila, izbor stalne kućne muzike i još mnoge druge stvari koje su nam danas možda nezamislive. Sve će to dolaziti istim kablom kojim se prima i televizijski program.

Ako se široko pogleda takva komunikacijska upotreba kablovske televizije, onda slobodno možemo reći da to više nije kablovska televizija nego kablovska komunikacija, jer će svaki pojedinac biti komunikator koji stupa u komunikaciju po svojoj želji i to ne samo dvosmjerno, što je najvažnija značajka kablovske televizije, nego u stvari višesmjerno.

Zasada ostvarenju takvog komuniciranja još stoje na putu neke organizacione i ekonomske zapreke, ali tehnologija za takvu komunikaciju već postoji. Glavna inovacija komunikacijskog sistema osnovanog na kablovskoj tehnologiji jeste u moći korisnika da zatraži i dobije određene informacije po svojoj vlastitoj želji. Kada se taj sistem razvije korisnici će praktički moći pritiskom na dugme dobiti odgovore direktno na televizijskom ekranu ili pismeno pomoću aparata koji će elektronskim putem proizvoditi dokumente.⁷

Stručnjaci predviđaju da će se ovakvi oblici komunikacije pomoću kablovske televizije početi ostvarivati u SAD početkom 1980. godine, a u ostalom svijetu dvadesetak godina kasnije.⁸

UTJECAJ NOVE TELEVIZIJSKE TEHNOLOGIJE NA KOMUNIKACIJSKI PROCES

Konvencionalna je televizija kao masovni medij jednosmjerno komunikacijsko sredstvo upravljeno ka najširoj publici koja je u pravilu anonimna. Karakteristično je za televiziju da uvijek pokazuje želju za što većom masom gledalaca bez obzira na to kakvi su njeni ciljevi i u kojem se društveno-političkom sistem nalazi. Također bez obzira na sistem u kojem djeluje, ona je ovisna od vlasti i hijerarhijski strukturirana, što se odražava i na strukturu programa.

Program je shematiziran po principima informiranja, zabave i obrazovanja i, u zapadnim društvima, reklame. Princip slanja poruka je uglavnom uvijek i svugdje isti, što znači jednosmjernan, a o tome da bi se sama televizija trudila da postigne ispravne komunikacijske efekte, nema ni govora.

Mišljenja znanstvenika o socijalnom utjecaju televizije podijeljena su i proturječna, no mnogi navode ove elemente kojima označuju utjecaj televizije: s jedne strane razvijanje pasivnosti, rušenje intimnih kontakata, potpomaganje fizičke izolacije individue, a s druge strane učvršćivanje čovjekove svijesti o njegovoj univerzalnosti i stvaralačkom duhu, te integralnoj povezanosti, što onda ide do »globalnog sela« McLuhana.

⁷ Bagdikian, Ben H., *The Information Machines*, New York: Harper and Row, 1971, str. XXVI.

⁸ Ithiel de Sola Pool i Herbert E. Alexander, »Politics in a Wired Nation« u *Talking back: Citizen Feedback and Cable Technology*, editen by Ithiel de Sola Pool, The MIT Press, Cambridge Massachusetts, 1973. str. 63.

Međutim, ako se na televiziju gleda se stajališta njenog doprinosa razvoju političke kulture,⁹ onda otpadaju neki navedeni elementi koji inače imaju negativni kontekst. Utjecaj televizije na formiranje političkih stavova je činjenica i u tom se dijelu nalazi njen doprinos integraciji pojedinca u širi politički proces.

To bi bile neke od karakteristika današnje televizije, no zanimljivije je razmotriti kakve su pozitivne promjene u tom pogledu moguće uvođenjem kablovske televizije. Da li kablovska televizija omogućuje drugačiji položaj primaoca u procesu komuniciranja, za razliku od sadašnjeg sistema masovnog komuniciranja, i da li samim tim kablovska televizija donosi pozitivan utjecaj na politički život i društvo u cjelini?

Nova komunikacijska tehnologija, prvenstveno kablovska televizija pruža nove mogućnosti društvenom komuniciranju u kojem će sudionici moći biti ravnopravni. Za proces društvenog komuniciranja bitne su dvije mogućnosti koje nam daje kablovska televizija:

1. *Dvosmjerna komunikacija* — kao takva komunikacija u kojoj dojučerašnji gledalac i isključivo primalac sada može igrati ulogu pošiljaoca s mikrofonom u ruci ispred kamere. Kablovska televizija dopušta primaocu nešto što mu prije nije bilo nikako moguće, a to je da sam bira:

vrijeme — kada želi komunicirati

i

sadržaj — koji želi primiti ili odaslati.

2. *Višesmjerna komunikacija* — koja u smislu prostorne komunikacije pojedincu omogućava da pomoću kablovskog sistema komunicira ne samo s TV stanicom, preko koje dobiva većinu sadržaja, nego i s drugim pojedincima ili grupama koji su također uključeni u isti kablovski sistem.

Neki problemi koji proizlaze iz primjene nove televizijske tehnologije

Ranije smo naveli uglavnom pozitivne strane nove televizijske tehnologije posebno u samom procesu društvenog komuniciranja.

Međutim treba imati na umu da se svijet razvija veoma neravnomjerno, pa će prema tome i ta nova tehnologija neravnomjerno osvajati komunikacijske sisteme pojedinih zemalja, iz čega proizlaze novi problemi nejednakosti.

Također se slažemo s mišljenjem¹⁰ da sama tehnologija ne znači veliko poboljšanje komuniciranja, ukoliko komunikacijski sadržaji, odnosno informacije koje protiču novim tehnološkim sistemom, ostanu stari, a to će reći takvi koji ne pomažu da cjelokupna društvena komunikacija postane bolja u smislu ostvarenja socijalne i političke integracije jednog društva.

Zaista je tako, jer tehnologija sama po sebi ne znači poboljšanje komunikacijskog procesa u društvenom smislu, a pogotovo ne političkih procesa u jednom društvu. I nazadni se politički sistemi mogu služiti novom komunikacijskom tehnologijom, dapače, ta im omogućava još bolju kontrolu političkog života zemlje i veću manipulaciju ljudima.

⁹ Novosel, Pavao, »Televizija i razvoj političke kulture«, referat na međunarodnom simpoziju »Novi dometi televizije«, Bled, 1971, u »*Novinarstvo*«, broj 3-4, Beograd, 1971, str. 56.

¹⁰ Katzman, Natan, »The Impact of Communication Technology: Promises and Prospects«, *Journal of Communication*, Autumn, 1974.

Smatramo da sve tehničke i tehnološke prednosti televizijskog komuniciranja dolaze u obzir za široku primjenu tek tada i samo zato, ako zaista mogu pomoći da društveni, politički i ekonomski odnosi u jednoj zajednici, a posebno odnosi među ljudima, postanu bolji i čvršći u smislu integracije naprednih političkih sistema i demokratizacije društva u cjelini.

Navest ćemo još neke socijalne implikacije do kojih može dovesti primjena nove komunikacijske tehnologije:

- Usvajanjem nove komunikacijske tehnologije bitno će porasti ukupan broj informacija koje pojedinac prima ili odašilje, što će imati znatnog utjecaja na ostale medije, na primjer štampu (pad naklada novina), a sve zajedno bi moglo dovesti do komunikacijske preopterećenosti, kako sistema tako i pojedinih njegovih sudionika.
- Doći će do povećanja razlike u obrazovanju i znanju između ljudi koji će ranije koristiti informacije dobivene putem nove komunikacijske tehnologije i onih koji će tu mogućnost ostvariti tek kasnije. U skladu s time razina informiranosti će među pojedincima biti veoma različita, što može imati društvene posljedice u raslojavanju određenih grupa.
- Organizacija masovnog komuniciranja u društvu morat će se prilagoditi novim odnosima do kojih će doći uvođenjem kablovske tehnologije, komuniciranje će od jednosmjernog i vertikalnog postajati dvosmjerno i horizontalno, a u skladu s time bit će radikalno izmijenjeni položaj i način djelovanja institucija masovnog komuniciranja.

S druge strane u političkom životu, nova će komunikacijska tehnologija mnogo pomoći organiziranju političke aktivnosti:

- Građani će elektronskim putem primiti materijal potreban za donošenje određenih odluka, te će moći u okviru jedne grupe povezane kablom, preko televizijskog ekrana prodiskutirati o tom materijalu i čak donijeti odluke.
- Putem elektronskog »feedbacka« građani će moći utjecati na određena rješenja za koja im je stalo da sudjeluju u njihovom ostvarivanju.
- Takozvani »elektronski sastanci« bit će realnost do koje će dovesti kablovska televizija. Političari ili pojedini utjecajni građani i drugi obraćat će se odabranim grupama primalaca, a ovi će moći da pomoću povratnih komunikacijskih kanala odmah odgovaraju i na taj način daju svoje prijedloge i drugo.

MOGUĆA PRIMJENA I UTJECAJ NOVE TELEVIZIJSKE TEHNOLOGIJE U SAMOUPRAVNOM DRUŠTVU

Jedan od ciljeva našeg samoupravnog društva je omogućiti svakom pojedincu da sam formira svoje mišljenje o određenim problemima, te da isto tako i sudjeluje u donošenju društvenih odluka.

posebice, više nego značajna, jer televizija zapravo formira orijentacije građana o društvenim vrednotama, a isto tako i o društvenim problemima. Stoga se moramo zalagati za samoupravni model masovnog komuniciranja u kojem bi televizija mogla u potpunosti imati takvu ulogu.

Uzimajući u obzir pretpostavku da je informiranost građana i radnih ljudi nužna za samoupravno odlučivanje, čini nam se da bi primjena nove komunikacijske tehnologije, kako smo je ranije izložili, i te kako dobro došla našem društvu.

Nema uopće sumnje o tome da je samoupravnom društvu i funkcioniranju delegatskog sistema potrebna jedino dvosmjerna komunikacija, jer samo u takvoj komunikaciji inicijative delegata i radnih ljudi mogu doći do izražaja. Baš zbog toga čini nam se dobra ideja da delegatsko komuniciranje u našem društvu ima kao tehnološku osnovicu kablovsku televiziju.

Kablovska bi televizija omogućila svakom građaninu, a naročito delegatima, da u potpunosti ostvaruju onu ulogu u procesu odlučivanja koju im naše društvo normativno daje, naime da oni budu nosioci inicijativa na osnovu kojih će kasnije donositi samoupravne odluke.

Upravo ta dvosmjernost koju naši masovni mediji ne omogućuju, trebala bi, po našem mišljenju, biti osnovica izgradnje jednog samoupravnog modela masovnog komuniciranja, kakav je jedino primjenjiv u našem društvu. Mi na žalost još nemamo dovoljno podataka zasnovanih na sistematskim istraživanjima o tome u kojoj mjeri masovni mediji ovakvi kakvi jesu i kako danas funkcioniraju, omogućuju samoupravljačima da s jedne strane dobiju orijentaciona znanja i ostale informacije potrebne za sudjelovanje u samoupravnim procesima, a s druge strane da li omogućavaju raznim društvenim grupama i pojedincima da preko njih izraze svoje mišljenje, te se na taj način uključuju u samoupravni proces.

Na primjer, u posljednjih je nekoliko godina, u okvirima ustavne transformacije i novih oblika organiziranja političkog sistema, jedan od najvažnijih elemenata postalo takozvano samoupravno dogovaranje ili usaglašavanje. Bilo bi zaista nužno da radni ljudi imaju mogućnost korištenja masovnih medija upravo u tom dijelu organizacije društveno-političkog života. Da li oni tu mogućnost stvarno imaju, da li je koriste i u kolikoj mjeri, čini nam se, da to u ovom trenutku nije moguće pouzdano reći, jer za tako nešto nemamo nikakvih empirijskih pokazatelja.

Upravo nam je zato potrebna organizacija masovnog komuniciranja adekvatna zahtjevima samoupravnog društva, koja bi se teorijski mogla prikazati u obliku tzv. samoupravnog modela masovnog komuniciranja. Čini nam se da takav model naše društvo još nema.

Mogućnost primjena kablovske televizije i uopće svih novih tehnoloških pronalazaka na području komuniciranja u stvaranju samoupravnog masovnog komuniciranja kao cjelovitog sistema, posebna je tema koja prelazi okvire i domet ovog rada.

Ovdje je potrebno još nešto reći o mogućem odnosu kablovske televizije i delegatskog sistema.

Kablovska televizija u funkcioniranju delegatskog sistema

Delegatski sistem kao decentralizirani oblik vlasti radničke klase omogućuje neposredno sudjelovanje u odlučivanju o bitnim društvenim pitanjima svim radnim ljudima i građanima. Da bi to ostvarili, radni se ljudi i građani organiziraju u delegacije koje djeluju na svim razinama političkog sistema i društvenih organizacija.

Sadržaj rada delegacija i delegata najinteresantniji je u trenucima kada se donose odluke čije donošenje zahtijeva prethodno usklađivanje različitih interesa koje zastupaju pojedine delegacije. Za ostvarivanje takvog rada delegacija protrebna je značajna komunikacijska interakcija koja je snažno vezivno tkivo delegatske aktivnosti odlučivanja.

Iz ovog se može zaključiti da je za dobro funkcioniranje delegatskog sistema potrebno razvijati komunikacijske procese koji su primjereni samom sistemu.¹¹

Dakle, jedan zahtjev za dobrom komunikacijskom aktivnošću proizlazi već iz sadržaja rada delegacija tj. odlučivanja. Drugi je zahtjev vezan uz veliki broj radnih ljudi i građana koji sudjeluju u radu delegacija. U rad delegatskog sistema kod nas je uključen ogroman broj ljudi (oko 1.000.000 ljudi), što je jedinstven primjer da u jednoj zemlji odnosno u jednom društveno-političkom sistemu toliko ljudi sudjeluje u samoupravnom odlučivanju.

Kako povezati toliki broj ljudi, kako organizirati njihovu aktivnost a da bude efikasna, kako okupiti delegacije, kako okupiti delegate, kako ih povezati s njihovom delegatskom bazom i još čitav niz sličnih pitanja, dovode do zahtjeva da delegatska komunikacija bude brza, efikasna i kvalitetna kako proces samoupravnog odlučivanja ne bi trpio nikakove štete.

Što bi se u tom kontekstu moglo učiniti pomoću kablovske televizije? Iz same biti delegatskog sistema proizlazi da delegatska komunikacija ne može biti nikakva drugačija nego samo dvosmjerna. Naime, jednosmjerna komunikacija uvijek pretpostavlja odnos nadređenosti i podređenosti. U tom slučaju komunikaciju započinje onaj tko ima vlast, a informacije šalju jednosmjerno mediji, koji su opet u rukama onoga tko tu vlast posjeduje.

Neposredno odlučivanje kakvom teži delegatski sistem zahtijeva dvosmjernu komunikaciju ne samo zato što je već proces odlučivanja na određen način komunikacijska interakcija, već stoga što se očekuje da i inicijativa za donošenje odluka potiče od delegatske osnovice.

Osim toga dvosmjernost komunikacijskog procesa osigurava kruženje informacija između različitih subjekata delegatskog odlučivanja.

Komuniciranje putem masovnih medija kakvi su danas očito ne omogućava takvu dvosmjernost, s obzirom da su poruke od strane masovnih medija upućene mnoštvu pojedinaca, bez mogućnosti kontrole efekata tih poruka.

S druge strane upravo opseg komunikacijskih aktivnosti u okviru delegatskog sistema zahtijeva upotrebu masovnih medija koji mogu znatno povećati proizvodnost same komunikacije.

¹¹ Novosel Pavao, »Neki komunikacijski problemi delegatskog sistema«, *Politička misao*, Zagreb, broj 1—2, 1974, str. 43.

Iz toga se može zaključiti da komunikacijska jednosmjernost koju ostvaruju današnji masovni mediji nikako nije primjerena delegatskom sistemu koji po svojoj biti treba dvosmjernu komunikaciju.

Ovo što smo iznijeli bili su glavni razlozi koji potiču na upotrebu kablovske televizije u procesu delegatskog komuniciranja. Prije smo naglašavali i objasnili da je upravo dvosmjernost bitna značajka kablovske televizije.

Upotrebom kablovske televizije ne samo da bi se osigurala dvosmjernost svih komunikacijskih aktivnosti u okviru delegatskog sistema, nego bi se postigla i vrlo velika efikasnost prenošenja informacija i to točno određene informacije. Takav bi sistem efikasno prenosio informacije u oba pravca, a mogućnost traženja samo relevantnih informacija putem kablovske televizije pospjela bi ne samo efikasnost komuniciranja nego i njegovu racionalizaciju.

Delegatsko komuniciranje s velikim brojem informacija i isto tako velikim brojem komunikacijskih veza pojedinaca ili grupa, moglo bi dovesti do komunikacijske preopterećenosti, čime bi se bitno smanjila efikasnost sistema i narušila mogućnost stvarnog donošenja odluka od strane najšireg kruga ljudi.

Kablovskom bi se televizijom ta opasnost izbjegla na taj način što bi delegati, putem televizijskog ekrana ili kompjutoriziranog uređaja za izradu faksimila pridodatog televizijskom prijemniku (to će biti u kasnijoj fazi tehnološke primjene kablovske televizije), primali samo one informacije koje su sami zatražili, ocijenjujući da su im baš te potrebne za donošenje neke odluke.

U procesu donošenja odluka postoji više faza koje povezuju procese prije donošenja odluke, samo donošenje odluke i aktivnost nakon donošenja odluke (dakle, od inicijative i njenog prihvatanja, preko zauzimanja stavova i usaglašavanja, pa do donošenja odluke i njene realizacije). Da ne opisujemo pojedinačno, možemo konstatirati da se u baš svim tim pojedinačnim fazama može dolaziti do podataka odnosno informacija putem kablovske televizije. Ako pojedinac ili cijela jedna delegacija za donošenje neke odluke trebaju samo one informacije (uglavnom je tako) koje su nužne za samo donošenje (a to može najbolje ocijeniti onaj tko donosi odluke, a ne neka stručna služba koja u sadašnjoj fazi priprema informacije zapravo češće samo podatke), tada se pomoću kablovske televizije mogu zatražiti samo takve informacije.

U tom smo slučaju izbjegli komunikacijsku preopterećenost, jer su delegat ili delegacija dobili samo one informacije koje su važne za donošenje odluke i to na osnovi svoje vlastite ocjene, što je bitna novina koja proizlazi iz komunikacijske dvosmjernosti omogućene kablovskom televizijom.

Treba napomenuti da znatnu socijalnu moć ima ne samo onaj tko posjeduje informacije, nego i onaj koji je u prilici da izvrši selekciju informacija. Zato u funkcioniranju delegatskog sistema i samoupravnog odlučivanja uopće, treba voditi računa o tome tko priprema informacije i tko odlučuje o njihovom broju, vrsti, redoslijedu i načinu prezentiranja.

Danas tu funkciju obavljaju takozvane stručne službe i ne trebamo se čuditi što često puta delegacija donosi onu odluku koju je već unaprijed

posrednim putem (tj. pripremom materijala — informacija) pripremila stručna služba. Kako će na primjer jedan radnik iz cijelog niza brojaka i sličnih podataka zaključiti što je bolje prilikom odlučivanja o nekoj investiciji? Takve podatke mogu razumjeti samo ekonomisti. Ovdje se već susrećemo s problemom samoupravne informacije, njenog sadržaja i oblika što je poseban problem.¹²

Ono što je značajno, a to nam omogućuje kablovska televizija, jeste u tome da delegacije mogu zatražiti informacije potrebne za donošenje neke odluke nezavisno od onoga tko im inače priprema te informacije (stručne službe). Pretpostavka je, naravno, da postoji nešto kao banka podataka koja bi se nalazila u kompjutoriziranom centru za kablovsku komunikaciju. Time se izbjegava mogućnost manipulacije informacijama, racionalizira se sam postupak davanja i dobivanja informacija, odluka se stvarno nalazi u rukama onih koji odlučuju, a to su delegati, i što je najvažnije sa komunikacijskog stajališta, postiže se puna komunikacijska aktivnost sudionika u tom *dvosmjernom* procesu, tj. delegat je istovremeno primalac i pošiljalac.

Tako članovi delegacija mogu u svako doba davati inicijative za koje su sigurni da će biti primljene, jer postoji sredstvo pomoću kojeg ih odašilju, a to je kablovska televizija.

Druga, isto tako važna stvar, jeste komunikacijska aktivnost delegata koja pomoću kablovske televizije postaje ono što bi i trebala biti. Mogućnosti da putem televizijskog ekrana (videotelefon) delegat komunicira s drugim delegatom, ili svojim predsjednikom, te da delegacije komuniciraju s drugim delegacijama itd., zapravo su neiscrpane. Riječ je jedino o tome da netko mora koordinirati takvu silnu komunikacijsku aktivnost u okviru sistema.

To bi mogli biti delegatski komunikacijski centri koji bi kao svoj medij upotrebljavali kablovsku televiziju. Na taj bi način takvi centri mogli uspostavljati veze s delegacijama i delegatima na raznim razinama, već prema tome gdje se centar nalazi i kakva mu je zadaća. Uglavnom, brzo i efikasno uspostavljanje veza između komunikacijskih centara i delegacija ili delegata i drugih komunikacijskih centara, bilo bi moguće na svim razinama od radne organizacije, teritorijalne zajednice, interesne zajednice pa do republika i Federacije.

To je zaseban problem, no bitno je da naglasimo kako je mogućnost upotrebe kablovske televizije za potrebe funkcioniranja delegatskog sistema zaista gotovo bezgranična.

¹² Novosel, Pavao, »Problem oblika i sadržaja temeljne samoupravne informacije«, *Politička misao*, broj 4, Zagreb, 1973, str. 371.